

Karolina Głowacka

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

karolinaglowacka@gmail.com

Umowa przelewu wierzytelności a podatek dochodowy od osób fizycznych

Taxation of Assignment of Receivables with Personal Income Tax

STRESZCZENIE

Obrót wierzytelnościami rodzi określone skutki zarówno w sferze prawa cywilnego, jak i prawa podatkowego. Przelew wierzytelności to umowa, która może przynieść nabywcy w przyszłości pewien przychód, dlatego takie zdarzenie jest objęte zakresem przedmiotowym podatku dochodowego od osób fizycznych. Artykuł jest poświęcony analizie zagadnień związanych z opodatkowaniem podatkiem dochodowym od osób fizycznych przychodów z umowy przelewu wierzytelności. Szczegółowo została przedstawiona problematyka momentu powstania obowiązku podatkowego z tytułu uzyskania przez nabywcę przychodów z przelewu wierzytelności oraz kwestia zaliczenia wydatku na nabycie wierzytelności do kosztów uzyskania przychodu.

Słowa kluczowe: umowa przelewu wierzytelności; przelew wierzytelności; cesja; podatek dochodowy od osób fizycznych

WSTĘP

W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych brak jest uregulowań, które w swej treści odnosiłyby się bezpośrednio do umowy przelewu wierzytelności¹. Należy jednak zwrócić uwagę, że obrót wierzytelnościami rodzi określone skutki nie tylko w sferze prawa cywilnego, ale również prawa podatkowego, ponieważ przelew wierzytelności to umowa, która może przynieść nabywcy w przyszłości pewien przychód. Z tego powodu takie zdarzenie jest objęte zakresem przedmiotowym podatku dochodowego od osób

¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 z późn. zm.), dalej jako: u.p.d.o.f.

fizycznych². Można stwierdzić, że jeżeli podatnik prowadzi działalność gospodarczą w zakresie obrotu wierzytelnościami, to przychody uzyskane z tytułu wyegzekwowania zakupionej wcześniej wierzytelności lub jej zbycia są przychodami ze źródła przychodów, jakim jest pozarolnicza działalność gospodarcza. Natomiast jeżeli osoba fizyczna nie prowadzi takiej działalności, to przychody te należy zakwalifikować do przychodów z praw majątkowych. Dochody z tych źródeł przychodów podlegają opodatkowaniu na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Celem niniejszego opracowania jest analiza zagadnień związanych z objęciem wyżej wskazanym podatkiem przychodów z umowy przelewu wierzytelności. W związku z tym szczególna uwaga zostanie poświęcona problematyce momentu powstania obowiązku podatkowego z tytułu uzyskania przez nabywcę przychodów z przelewu wierzytelności. W dalszej kolejności analizie zostanie poddana kwestia zaliczenia wydatku na nabycie wierzytelności do kosztów uzyskania przychodu. Z uwagi na praktyczną doniosłość problemów podejmowanych w niniejszym opracowaniu, oprócz analizy dogmatycznej wybranych regulacji prawnych, niezbędne jest skorzystanie z dorobku judykatury sądów administracyjnych. Materiał pomocniczy w tym zakresie będą stanowić urzędowe interpretacje prawa podatkowego.

PRZYCHODY UZYSKANE Z TYTUŁU UMOWY PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI JAKO PRZYCHODY Z POZAROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH

Zgodnie przepisem art. 9 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają wszelkiego rodzaju dochody z wyjątkiem dochodów wymienionych w art. 21, 52, 52a i 52c tej ustawy oraz dochodów, od których na podstawie przepisów Ordynacji podatkowej zaniechano poboru podatku. Ustawodawca dokonał kategoryzacji źródeł przychodu i zróżnicował sposób opodatkowania dochodów z poszczególnych źródeł. Źródłami przychodów, w myśl art. 10 ust. 1 pkt 3 i 7 u.p.d.o.f., są: pozarolnicza działalność gospodarcza oraz kapitały pieniężne i prawa majątkowe, w tym odpłatne zbycie praw majątkowych.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych definiuje pojęcie pozarolniczej działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 5a pkt 6 u.p.d.o.f. jest to działalność zarobkowa, wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa lub polegająca na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż bądź wykorzystywaniu rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych. Ponadto ma być prowadzona we własnym imieniu bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły,

² Zob. U. Lewińska, T. Lenart, *Skutki podatkowe wybranych czynności bankowych*, Warszawa 2013, s. 292.

oraz ma być działalnością, z której uzyskane przychody nie są zaliczane do innych przychodów z wyszczególnionych źródeł. Różnorodność możliwych do osiągnięcia rodzajów przychodów z tej działalności sprawia duże trudności interpretacyjne przy ich prawnopodatkowej kwalifikacji. Jak podkreśla się w literaturze, ustalając, czy dany przychód pochodzi z działalności gospodarczej, należy przypisać go do jednego z wymienionych w ustawie źródeł przychodów. Jeżeli jednak przychodu nie da się zakwalifikować do wskazanych źródeł, ale jego osiągnięcie jest wynikiem działalności zarobkowej wykonywanej w sposób zorganizowany i ciągły, to przychód ten będzie stanowił przychód z działalności gospodarczej³. W związku z powyższym jeżeli podatnik w ramach działalności gospodarczej nabywa wierzytelności celem ich wyegzekwowania lub odsprzedaży, to przychody uzyskane z tytułu wyegzekwowania zakupionej wcześniej wierzytelności lub jej zbycia są przychodami ze źródła przychodów, jakim jest pozarolnicza działalność gospodarcza.

PRZYCHODY UZYSKANE Z TYTUŁU UMOWY PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI JAKO PRZYCHODY Z PRAW MAJĄTKOWYCH W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH

Sytuacja kształtuje się odmiennie, gdy osoba fizyczna nie prowadzi pozarolniczej działalności gospodarczej w zakresie obrotu wierzytelnościami. Wówczas przychody uzyskane z tytułu umowy przelewu wierzytelności należy zakwalifikować do przychodów z praw majątkowych⁴. Jak podkreśla się w orzecznictwie sądów administracyjnych, przychodem z praw majątkowych w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 7 i art. 18 u.p.d.o.f. jest każdy przychód, którego bezpośrednim źródłem jest prawo majątkowe⁵.

Co istotne, pojęcie praw majątkowych nie zostało zdefiniowane w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych ani w żadnej z ustaw podatkowych. Z kolei art. 44 k.c. wyszczególnia prawo majątkowe obok własności jako desygnaty pojęcia „mienie”, ale również nie zawiera definicji tego pojęcia⁶. Nauka prawa cywilnego uznaje natomiast, że prawo majątkowe obejmuje pewne stany faktyczne, z których wynikają konkretne uprawnienia lub roszczenia mające wartość majątkową⁷. Warto

³ A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Komentarz do art. 10, art. 14 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015; A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Komentarz do art. 14 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*.

⁴ Por. interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 23 grudnia 2013 r., nr IPPB1/415/10-41/13-6/MT.

⁵ Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 5 marca 2014 r., I SA/Po 819/13, LEX nr 1443207.

⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

⁷ M. Pogoński, *Komentarz do art. 10 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *Opodatkowanie przychodów i dochodów kapitałowych. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, Warszawa 2012.

przy tym zauważyć, że przepis art. 18 u.p.d.o.f. wymienia jedynie przykładowo kilka rodzajów praw majątkowych. Z treści wyżej przywołanego przepisu wynika, że za przychody z praw majątkowych uważa się w szczególności przychody z praw autorskich i praw pokrewnych w rozumieniu odrębnych przepisów, praw do projektów wynalazczych, praw do topografii układów scalonych, znaków towarowych i wzorów zdobniczych, w tym z odpłatnego zbycia tych praw. Treść tego przepisu wskazuje, że opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych podlegają zarówno przychody z wykonania tych praw, jak i z ich sprzedaży lub zamiany⁸. Użyty w tym przepisie zwrot „w szczególności” oznacza, że wymienione prawa majątkowe nie stanowią zamkniętego katalogu przychodów uzyskiwanych z tego źródła⁹. Pozwala to zaliczyć do niego również przychody z tytułu zbycia nabytej wierzytelności, gdyż mają one charakter majątkowy¹⁰.

ZAGADNIENIE KOSZTÓW UZYSKANIA PRZYCHODÓW W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH A UMOWA PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI

Stosownie do art. 22 ust. 1 u.p.d.o.f. podatnik ma możliwość zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów wszelkich wydatków po spełnieniu trzech warunków. Po pierwsze, pod warunkiem faktycznego poniesienia wydatku i istnienia związku przyczynowego między wydatkiem a przychodami. Po drugie, dokonany wydatek nie może zawierać się w katalogu z art. 23 u.p.d.o.f., bowiem kosztami uzyskania przychodów nie mogą być te koszty, które – mimo że zostały poniesione w celu uzyskania przychodów – zostały wymienione jako niestanowiące kosztu uzyskania przychodu. Po trzecie, istotne jest odpowiednie udokumentowanie poniesionego wydatku. Wydatki te, w przypadku nabycia wierzytelności, powinny być faktycznie zapłacone i mieć związek z uzyskaniem przychodu z tego tytułu¹¹.

Koszty uzyskania przychodów, poniesione w związku z umową przelewu wierzytelności, mogą być związane z przychodami z praw majątkowych lub przychodami z działalności gospodarczej. Zależy to od tego, do którego ze źródeł przychodów wymienionych w art. 10 u.p.d.o.f. mogą zostać zakwalifikowane osiągnięte przez nabywcę wierzytelności przychody. W sytuacji, gdy przedmio-

⁸ Por. interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 6 stycznia 2009 r., nr IPPB4/415-25/08-2/SP.

⁹ *Instrukcje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, red. M. Goettel, M. Lemonnier, Warszawa 2011, s. 99.

¹⁰ Por. interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z dnia 5 czerwca 2013 r., nr ILPB1/415-386/13-5/AG.

¹¹ Por. interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Łodzi z dnia 27 lipca 2012 r., nr IPTPB1/415-266/12-5/AG.

tem działalności gospodarczej jest obrót wierzytelnościami, wydatki poniesione na nabycie wierzytelności stanowią koszt uzyskania przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej. Jeżeli jednak zawarcie umowy przelewu wierzytelności nie jest przedmiotem działalności gospodarczej, a więc ma charakter incydentalny, to zasadna jest kwalifikacja przychodów z zakupionej wierzytelności do źródła przychodów z praw majątkowych. Poniesione na nabycie wierzytelności wydatki będą mieć związek z przychodami z praw majątkowych.

Wydatek poniesiony na nabycie wierzytelności może być zaliczony do kosztów uzyskania przychodów w momencie uzyskania przychodu ze sprzedaży tej wierzytelności. Dopiero w dacie otrzymania należności powstaje bowiem przychód z tego źródła i wówczas poniesiony wydatek pozostaje w związku z uzyskanym przychodem. Gdyby przychód uzyskiwany był w różnych odstępach czasu, np. w przypadku częściowej realizacji wierzytelności, to koszty uzyskania przychodów powinny być rozliczane proporcjonalnie do uzyskanego przychodu przypadającego na daną wyegzekwowaną wierzytelność.

ZASADY USTALANIA DOCHODU W PODATKU DOCHODOWYM OD OSÓB FIZYCZNYCH A UMOWA PRZELEWU WIERZYTELNOŚCI

Podstawę opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych, zgodnie z art. 26 u.p.d.o.f., stanowi dochód¹². Opodatkowaniu podlegają wszelkiego rodzaju dochody z wyjątkiem dochodów wymienionych w art. 21, 52, 52a i 52c u.p.d.o.f. oraz dochodów, od których na podstawie przepisów Ordynacji podatkowej zaniechano poboru podatku. Ustawodawca dokonał kategoryzacji źródeł przychodu i zróżnicował sposób opodatkowania dochodów z poszczególnych źródeł. Jeżeli podatnik uzyskuje dochody z więcej niż jednego źródła, podstawą opodatkowania w danym roku podatkowym jest suma dochodów ze wszystkich źródeł przychodów. Dochodem ze źródła przychodów, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, jest nadwyżka sumy przychodów z tego źródła nad kosztami ich uzyskania osiągnięta w roku podatkowym. Jeśli koszty uzyskania przekroczą sumę przychodów, różnica jest stratą ze źródła przychodów.

Przychody uzyskane z tytułu wyegzekwowania nabytych wcześniej wierzytelności osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie obrotu wierzytelnościami powinna zaliczyć do tego źródła przychodów, jakim jest ta działalność. Dochód z tego źródła będzie podlegał opodatkowaniu na zasadach przewidzianych dla tego źródła w art. 24 u.p.d.o.f. W myśl tego przepisu u podatników, którzy zgodnie z obowiązującymi ich zasadami rachunkowości sporządzają

¹² Trzeba odnotować, że dochód ustala się zgodnie z art. 9, art. 24 ust. 1, 2, 3b–3e, 4a–4e i 6 lub art. 24b ust. 1 i 2, lub art. 25 u.p.d.o.f. Por. także: art. 29–30c, art. 30e i art. 30f u.p.d.o.f.

sprawozdanie finansowe, za dochód z działalności gospodarczej uważa się dochód wykazany na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg zmniejszony o dochody wolne od podatku i zwiększony o wydatki niestanowiące kosztów uzyskania przychodów, zaliczone uprzednio w ciężar kosztów uzyskania przychodów. Z kolei u podatników osiągających dochody z działalności gospodarczej i prowadzących księgi przychodów i rozchodów dochodem z działalności jest różnica między przychodem w rozumieniu art. 14 u.p.d.o.f. a kosztami jego uzyskania. Kwota ta jest powiększona o różnicę między wartością rewanentu końcowego i początkowego towarów handlowych, materiałów (surowców) podstawowych i pomocniczych, półwyrobów, produkcji w toku, wyrobów gotowych, braków i odpadków, jeżeli wartość rewanentu końcowego jest wyższa niż wartość rewanentu początkowego, lub jest pomniejszona o różnicę między wartością rewanentu początkowego i końcowego, jeżeli wartość rewanentu początkowego jest wyższa.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych nie ustaliła jednak szczególnych zasad określania dochodu z praw majątkowych. Zastosowanie w tym zakresie powinny mieć zatem ogólne reguły z art. 9 ust. 2 tej ustawy¹³. W myśl zawartej w tym artykule zasady dochodem ze źródła przychodów, jeżeli przepisy art. 24–25 oraz art. 30f nie stanowią inaczej, jest nadwyżka sumy przychodów z tego źródła nad kosztami ich uzyskania osiągnięta w roku podatkowym. Natomiast jeżeli koszty uzyskania przekraczają sumę przychodów, różnica jest stratą ze źródła przychodów. Koszty uzyskania przychodów są więc ściśle i funkcjonalnie przyporządkowane danemu źródłu przychodów, co skutkuje tym, że koszty uzyskania danego przychodu mogą pomniejszać tylko ten przychód¹⁴.

Jak zostało wspomniane, kosztami uzyskania przychodów z poszczególnych źródeł są wszystkie koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów, z wyjątkiem kosztów wymienionych w art. 23 u.p.d.o.f. Kwoty uzyskane przez podatnika z tytułu umowy przelewu wierzytelności stanowią tym samym dochód z tytułu sprzedaży praw majątkowych. Zgodnie z art. 9 ust. 1a u.p.d.o.f. podlega on kumulacji z dochodami ze wszystkich źródeł przychodów (z zastrzeżeniem art. 29–30c, art. 30e oraz art. 44 ust. 7e i 7f), opodatkowanymi na tzw. zasadach ogólnych, czyli według skali określonej w art. 27 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy, uzyskanymi w ciągu roku podatkowego.

Co równie istotne, w myśl art. 27 u.p.d.o.f. podatek dochodowy (z zastrzeżeniem art. 29–30e) pobiera się od podstawy jego obliczenia według skali określonej w tym przepisie. Ponadto dochód należy wykazać w zeznaniu rocznym. Stosownie do art. 45 ust. 1 u.p.d.o.f. podatnicy są bowiem obowiązani składać urzędom skar-

¹³ Por. interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 23 grudnia 2013 r., nr IPPB1/415/10-41/13-6/MT.

¹⁴ A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Komentarz do art. 9 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*.

bowym zeznaniu według ustalonego wzoru o wysokości osiągniętego dochodu czy też poniesionej straty w roku podatkowym, w terminie do dnia 30 kwietnia roku następującego po roku podatkowym, z zastrzeżeniem ust. 7 i 8.

PODSUMOWANIE

Jak podkreślił Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 22 marca 2011 r., wierzytelność jest prawem majątkowym, którego odpłatne zbycie powoduje powstanie przychodu¹⁵. Istotne jest, że przychód z tego źródła powstaje dopiero w dacie otrzymania i wówczas poniesiony wydatek pozostaje w związku z uzyskanym przychodem. W sytuacji sprzedaży wierzytelności przez podmiot, dla którego obrót wierzytelnościami stanowi przedmiot pozarolniczej działalności gospodarczej, przychód z tego tytułu jest przychodem z pozarolniczej działalności gospodarczej. Natomiast w przypadku podmiotu, który działalności takiej nie prowadzi, stanowi on przychód ze sprzedaży praw majątkowych. Dochody z tych źródeł przychodów podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych i jako takie powinny być wykazane w zeznaniu rocznym.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych stwarza dla podatnika możliwość zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów wszelkich wydatków po spełnieniu warunków określonych w art. 22 ust. 1 u.p.d.o.f. Wydatki poniesione na nabycie wierzytelności mogą zostać zakwalifikowane do kosztów uzyskania przychodu. Stanowią one, odpowiednio do omawianych w niniejszym opracowaniu przypadków, koszt uzyskania przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej albo mają związek z przychodami z praw majątkowych.

BIBLIOGRAFIA

- Bartosiewicz A., Kubacki R., *Komentarz do art. 9 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Bartosiewicz A., Kubacki R., *Komentarz do art. 10 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Bartosiewicz A., Kubacki R., *Komentarz do art. 14 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *PIT. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatków*, red. M. Goettel, M. Lemonnier, Warszawa 2011.
- Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Łodzi z dnia 27 lipca 2012 r., nr IPT-PB1/415-266/12-5/AG.

¹⁵ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22 marca 2011 r., II FSK 1948/09, LEX nr 784875.

- Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z dnia 5 czerwca 2013 r., nr ILPB1/415-386/13-5/AG.
- Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 6 stycznia 2009 r., nr IPPB4/415-25/08-2/SP.
- Interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z dnia 23 grudnia 2013 r., nr IPPB1/415/10-41/13-6/MT.
- Lewińska U., Lenart T., *Skutki podatkowe wybranych czynności bankowych*, Warszawa 2013.
- Pogoński M., *Komentarz do art. 10 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, [w:] *Opodatkowanie przychodów i dochodów kapitałowych. Komentarz do wybranych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, Warszawa 2012.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r., nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Wyrok NSA w Warszawie z dnia 22 marca 2011 r., II FSK 1948/09, LEX nr 784875.
- Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 5 marca 2014 r., I SA/Po 819/13, LEX nr 1443207.

SUMMARY

Purchase and sale of receivables has certain effects in the area of civil law and also tax law. Transfer of the debt is an agreement, which may bring to the purchaser, in the future, certain income. In the other hand, an income tax is a tax imposed on individuals or entities that varies with the income or profits of the taxpayer. The article is focused on the analysis of issues related to the taxation of income from assignment of receivables with personal income tax, as well as issues of including the expense on purchase of receivables to costs of earning income.

Keywords: assignment of receivables; transfer of the debt; assignment; personal income tax